

Ylöspäin tapahtuva lähentyminen työoloissa

Johdanto

Tässä raportissa esitetään utta empiiristä näyttöä siitä, onko työoloissa Euroopan unionissa viimeisten 20 vuoden aikana tapahtunut lähentymistä ylöspäin. Raportissa toisin sanoen tarkastellaan, ovatko työolot EU:n jäsenvaltioissa nykyään enemmän samankaltaisia keskenään kuin aiemmin ja ovatko työolot parantuneet. Lähentymistä on arvioitu seuraavilla seitsemällä Eurofoundin yksilöimällä työn laatua mittaavalla osa-alueella: fyysisen ympäristö, työn intensiivisyyys, työajan laatu, sosiaalinen ympäristö, osaaminen ja päätösvalta, uranäkymät sekä ansiot.

Raporttia varten on myös tarkasteltu, missä määrin näillä aloilla on tapahtunut lähentymistä ylöspäin sukupuolten välisen eron osalta, sekä tunnistettu ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä mahdollisesti edistäviä yhteiskunnallisia ja institutionaalisia tekijöitä. Määrällisen analyysin lisäksi raportissa esitetään asiantuntijoiden haastatteluihin perustuva täydentävä analyysi siitä, voidaanko kahden EU:n poliitikan välineiden avulla puuttua työolojen eroihin jäsenvaltioiden välillä ja edistää ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä.

Taustaa

EU:n perussopimukset ovat aina ilmentäneet yleistä halua lähetä jäsenvaltioiden toimintaa ylöspäin. Lähentämisen käsittää käytettiin kuitenkin aluksi yksinomaan raha- ja finanssipoliikan indikaattoreiden yhteydessä. Viime aikoina on ymmärretty, että taloudellisen lähentymisen rinnalla tarvitaan myös sosialista lähentymistä. Tämän seurauksena päättäjät ovat ryhtyneet painokkaammin ajamaan sosiaalisten erojen poistamista unionissa.

Vuonna 2017 annettiin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva julistus, joka sisältää 20 keskeistä periaatetta ja oikeutta työllisyyden ja sosiaalipoliittisten tulosten parantamiseksi EU:n kansalaisten hyväksi. Euroopan elin- ja työoloissa ylöspäin tapahtuvan lähentymisen tukeminen on keskeisessä asemassa, jotta nämä tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Samaan aikaan globalisaatio, digitaalinen vallankumous ja muut laajat

sosiaaliset, poliittiset ja väestötieteelliset kehitysaskeleet ovat enemmän omiaan ajamaan erilleen kuin lähetämään.

Tutkimuksessa saatu näyttö työoloissa ylöspäin tapahtuneesta lähentymisestä auttaa Eurofoundia ehdottamaan kohdennettuja toimia työn laadun parantamiseksi asianmukaisilla poliitikan välineillä.

Keskeiset havainnot

- Tutkimuksessa todettiin lähentymistä kaikilla seitsemällä työolojen osa-alueella siten, että heikomin suoriutuneet jäsenvaltiot olivat kuroneet kiinni eroa paremmin suoriutuviiin jäsenvaltioihin. Kuudella osa-alueella lähentymistä oli tapahtunut ylöspäin eli tilanne oli parantunut koko EU:ssa. Kaikissa maissa tilanne ei kuitenkaan parantunut yksittäisillä osa-alueilla.
- Seitsemännellä osa-alueella eli uranäkymissä (joka kertoo työsuhdeturvasta ja urakehityksestä) lähentymistä oli tapahtunut, mutta sen suunta oli alas päin. Tämä tarkoittaa, että vaikka uranäkymät olivat jäsenvaltioissa entistä enemmän samankaltaiset, ne olivat myös entistä huonommat.
- Ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä työoloissa sukupuolten välillä – kehitystä naisten ja miesten enemmän samankaltaisia työoloja kohti – todettiin viidellä osa-alueella. Poikkeuksina olivat fyysisen ympäristö ja uranäkymät, joissa tapahtui lähentymistä alas päin. Tämä viittaa sukupuolten välisen eron syvenemiseen. Naisilla on miehiä paremmat työolot fyysisen ympäristön alalla, kun taas uranäkymissä sukupuolten välinen ero on pieni.
- Tutkimuksessa tarkasteltiin useita erilaisia työoloissa tapahtuvaa lähentymistä mahdollisesti edistäviä tekijöitä, kuten sosiaalipoliitikkaa, rakennemuutosta ja maahanmuuttoa, mutta niiden vaikutus todettiin vähäiseksi. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että lähentyminen ei ole yksittäistä maata koskeva ilmiö vaan se liittyy analyysiyrksiköiden (jäsenvaltioiden) yhteiseen liikkeeseen. Tietyin varauksin havainnot

- viittaavat siihen, että globalisaatio ja työmarkkinainstituutiot edistävät omalta osaltaan työoloissa ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä.
  - Tutkimuksessa tarkasteltiin mahdollisuksia edistää EU:ssa ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä työoloissa kahden EU:n aloitteen avulla, joita ovat direktiivi avoimista ja ennakoitavista työoloista Euroopan unionissa sekä digitaalisten sisämarkkinoiden strategia. Kun asiantuntijoita haastateltiin näistä aloitteista, he suhtautuivat melko optimistisesti työn laadun parantamiseksi EU-tasolla toteutettaviin poliittisiin tukitoimiin. Työolojen alalla vallitsevia huonoja käytäntöjä on kuitenkin mahdotonta kitkeä ilman asianmukaisia ja kohdennettuja EU:n varoja ja tehokasta valvontaa. EU:lla on merkittävä rooli tietoisuuden lisäämisessä ja suunnitelmienvaadinta laadinnassa, mutta vastuu täytäntöönpanosta ja valvonnasta kuuluu pitkälti yksittäisille jäsenvaltioille.
- Päätelmät**
- Hallinnon eri tasolla toimivat työmarkkinainstituutiot myötävaikuttavat ylöspäin tapahtuvaan lähentymiseen. EU:n politiikan täytäntöönpano on kuitenkin jäsenvaltioiden vastuulla, ja niiden kansallisten työmarkkinainstituutioiden välillä on eroja. Euroopan komission tulisi tarkastella jäsenvaltioiden kansallisista poliikkikoja ja tukitoimia, sillä ne vaikuttavat siihen, miten tehokkaasti EU:n poliittisia tavoitteita työolojen eri osa-alueilla saadaan muunnettua hyviksi käytännöiksi organisaatioiden tasolla.
  - Sukkuulotien väliseen tasa-arvoon työoloissa on edelleen tärkeää kiinnittää huomiota. Yleisesti ottaen sukkuulotien väliset erot työoloissa ovat kaventumassa EU:tasolla ja lähentymistä on tapahtunut, muttei kaikkien jäsenvaltioiden välillä. Toimien kohdistaminen heikommin suoriutuviin maihin auttaisi kaventamaan sukkuulotien välistä eroa ja parantamaan tilannetta koko EU:ssa.
  - On huolestuttavaa, ettei uranäkymissä ole tapahtunut edistystä. Uranaikyyn kuuluvat urakehitys, työsuhdeturva ja työsuhde laatu, jotka kaikki joutuvat koetukselle talouskriisin aikana. Epätyypilliset työsuhheet pahentavat tämän osa-alueen ongelmia. Niiden vaikutuksia työntekijöiden uranäkymiin on vielä tutkittava tarkemmin ja niihin on puuttuttava, jos talouskasvun hyödyt halutaan ulottaa myös työntekijöihin.
  - Työntekijöiden ammattitaidon muodollinen tunnustaminen parantaisi heidän uranäkymiään. Erityisesti työssä opitut taidot jäävät helposti todentamatta, etenkin silloin, kun työntekijällä on useita, usein lyhytaikaisia, työsuhdeita. Tutkimusta varten haastatellut asiantuntijat korostivat työssä opittujen taitojen asianmukaisen tunnustamisen tarpeellisuutta. Yhtenä vaihtoehtona on ehdotettu osaamispassin käyttöönottoa kaikkia työntekijöitä varten.
  - Digitaalisia markkinoita koskevassa politiikassa on varottava digitaalisen kuilun kasvattamista korkean ja matalan osaamistason työntekijöiden välillä sekä digitaalisesti edistyneiden ja vähemmän edistyneiden jäsenvaltioiden välillä. EU:n investoinnit olisi kohdennettava sinne, missä tarve on suurin, kuten heikimmin suoriutuviin maihin ja alueisiin sekä heikossa asemassa oleville tai työmarkkinoilta syrjätyneille työntekijöille.
  - Työoloja koskevien politiikkojen täytäntöönpanon seurannan ja valvontan on tapahduttava kansallisella tasolla. Jos jäsenvaltioiden voimavarat eivät riitä niihin, ne voitaisiin toteuttaa laajentamalla Euroopan työviranomaisen tehtäviä.
  - Työmarkkinaosapuolten kumppanuus voi tukea ylöspäin tapahtuvaan lähentymistä työoloissa parantamalla toimintalinjojen täytäntöönpanoa ja toimivuutta EU:n, jäsenvaltioiden, sektorien ja organisaatioiden tasolla. Politiikan analyysissä ilmeni, että sidosryhmät pitävät tälläista lähestymistapaa erittäin hyvin. Kun otetaan huomioon työmarkkinaosapuolten kumppanuuden saama kannatus ja ilmeinen tehokkuus, Euroopan komission olisi hyvä hyödyntää sitä omissa ponnisteluissaan ylöspäin tapahtuvan lähentymisen edistämiseksi.
  - Työolojen parantamisen etuja on vielä tuotava esiin yritysjohdolle. Yhä useampien tutkimusten tulokset osoittavat työolojen yhteyden yritysten tärkeisiin kysymyksiin, kuten tuottavuuteen, innovointiin, työntekijöiden rekrytointiin ja säilyttämiseen sekä työtyytyväisyyteen. Tutkimuksessa löytyi kuitenkin vain vähän näytöä tällaisten tutkimustulosten käytöstä johtamiskoulutuksessa. Euroopan komissio voisi käynnistää EU:n merkittävimpien kauppakorkeakoulujen pedagogiikan tarkastelun tästä näkökulmasta.

Lisätietoja

Raportti *Upward convergence in working conditions* on saatavilla osoitteessa <http://eurofound.link/ef19049>

Tutkimusjohtaja: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu